LOZAN'DAN GELEN NİKÂH YÜZÜĞÜ

İsmet Paşa Lozan'daydı. Mustafa Kemal kendisini aradı. Latife Hanım ile nikâhlanacağını söyleyerek bir yüzük ısmarladı. O yüzüğün fotoğrafı ilk kez 'Mustafa Kemal Atatürk/Mücadelesi ve Özel Hayatı' kitabı için araştırma yapan İpek Çalışlar tarafından ortaya çıkarıldı. Çalışlar, fotoğrafı Hürriyet'le paylaştı ve hikâyesini anlattı.

Atatürk terekesinde S. No 17, Bölüm No 2, Tereke No 475 olarak kayıtlı yüzük Anıtkabir'de kutusuyla muhafaza ediliyor. Latife Hanım evlenirken üzerinde bu pembe elbise vardı. Çünkü ısmarlanan gelinlik yetişmemişti.

Kendilerini terk etmek için ilk adımı benim attığımı söylüyorlar. Ben eğer buna karar verseydim doğrudan doğruya kendilerine söylemeye hakkım olurdu. Hiçbir hanımı hiçbir vazife ile tavzif etmedim. Ve nişan yüzüğümü parmağımdan çıkarmadım. Şimdi benimkini, evvela reisicumhur hazretleri iade ettikten sonra, sizinle kendilerininkini de iade ediyorum.

3. Ben her şeyden çok milletini seven bir Türk kızıyım. Bu millete bu kadar hizmeti sebkat etmiş olan yüksek bir şahsiyetin ölümüyle öç alacak kadar alçak ruhlu değilim. Teessüf ederim ki dost diye arkadaş diye hiçbir hakları olmaksızın taa son dakikaya kadar beni anamla dahi yalnız bırakmayan iki hanımefendi kadınlığın fazilet ve uluvv-ı cenabını rencide edecek dedikodular yapmışlardır. Kendi şahısları hakkında şaiyata meydan verilmemek için bana karşı hükümet vasıtası kullanacaklarını söylüyorlar. Bütün dedikodular ve isnatlar kendi muhitlerinden ve kendi [illegible]lamalarından çıkmakta olduğundan acaba bu zayıf Türk kızının hukû-

'Parmağımdan çıkarmadım'

BOŞANMA aşamasında Latife Hanım, Mustafa Kemal'e yazdığı mektubunda şöyle diyor: "Kendilerini terk etmek için ilk adımı benim attığımı söylüyorlar. Ben eğer buna karar verseydim doğrudan kendilerine söylemeye hakkım olurdu. Hiçbir hanımı hiçbir vazifeyle tavzif etmedim. Ve nişan yüzüğümü parmağımdan çıkarmadım. Şimdi benimkini, evvela reisicumhur hazretleri iade ettikten sonra, sizinle kendilerininkini de iade ediyorum."

Belge 1:

Mustafa Kemal'den Latife'ye

Mustafa Kemal'den Latife'ye yazdığı antaşalan yarım bırakılmış bir notta şu noktalar yer alıyor:[1]

Arjenteri (gümüş sofra takımı) ile halıları ve buna benzer kıymetli gibi görülen şeyleri, piyanoyu gönderiyorum.

Ayrılabilen eşya gönderildi. Bazı teferruat kalmış olabilir. Bunlardan ehemmiyet verdiği şeyler varsa size not ettirsin veya aklına geldikçe başkitabete yazdırsın, gönderir.

Sarı karyolalar ve teferruatı, hasır sandalyeler ve sarı kanepe ve sandalye ve bazı eski bütlerin genel kıymeti nakliye masrafına tekabül etmez. Kendileri tarafından ihtiyaçlarına göre yenilerinin tedarikı daha kolaydır. Bununla beraber herhangi bir düşünce ile arzu ederlerse size söylesinler, gönderilir.

Kitapların bir kıymmı alıkoydum. Hangilerini istiyorlarsa gönderirim. Mutlaka hepsinin gönderilmesini arzu ediyorlarsa, dikkatle ayırtır gönderirim.

Kendisine mühim bir para vereceğim. Bu parayı aşağıdaki şartlarla İş Bankası'na yatırmayı kendi hayatı için daha münasip düşünüyorum. Senede altı bin liradan fazla alamayacaktır. Yani ayda beş yüz lira. Bu parayı mazbut bir hayat için kâfi görüyorum. Senede altı bin liradan fazla almak istertse veya paranın tamamını birden alıp başka surette kullanmak isterse, banka benim onayımı almaya mecbur olacaktır. Kendisi verilecek meblağın, şimdi bir defada verilmesini isterse, ona göre ... görüşünü

Genelkurmay izniyle

İPEK Çalışlar bugüne kadar sergilenmeyen bu yüzüğün fotoğrafına nasıl ulaştığını anlatıyor: "Mustafa Kemal Atatürk, Mücadelesi ve Özel Yaşamı kitabını hazırlarken Atatürk terekesindeki yüzüğün fotoğrafını kullanmak istedim. Yapı Kredi Yayınları izin için Anıtkabir'le yazıştı. Ancak süreç kitap yayımlandıktan sonra tamamlandı. Gerekli izni veren ve fotoğrafın çekilmesini sağlayan Genelkurmay Başkanlığı'na ve Anıtkabir Komutanlığı'na buradan teşekkür ediyorum."

İpek Çalışlar

MUSTAFA Kemal Paşa ile Latife Hanım 29 Ocak 1923 günü İzmir Göztepe'deki Uşakizade evinde, dört şahit önünde evlendi. Latife Hanım masada damatla yan yana oturdu. Evliliği kabul edip etmediği soruldu. 40 kişilik bir davetli topluluğu vardı. Kıyılan nikâh aynı zamanda ufuktaki Medeni Kanun'un bir müjdecisiydi. Evlenme akitlerinde evrakı onaylayan merkez kadısı Ömer Fevzi ibni Hüseyin'in imzası vardı.

Ismarlanan gelinlik yetişmediği için Latife Hanım'ın üzerinde, annesinin Paris'ten getirdiği gümüş iplikle işlenmiş pembe bir elbise vardı. Müftü Lütfü Efendi geldiğinde saçlarını mor bir eşarpla örttü. Mustafa Kemal de koyu mavi üç parçalı takım elbisesine aynı renkte, kırmızı desenli bir kravat takmış, ceket cebine de keten bir mendil iliştirmişti. Başında gri astragan kalpağı vardı. Peki ya yüzükleri?

İşte o yoktu, daha doğrusu yoldaydı.

Bugüne kadar görmediğimiz nikâh yüzüğünü 'Mustafa Kemal Atatürk/Mücadelesi ve Özel Hayatı' kitabının yazarı İpek Çalışlar'ın çabaları ortaya çıkardı. Çalışlar yüzüğün hikâyesini anlattı: "Mustafa Kemal ikisinin de zevkine hitap edecek yüzükleri Lozan görüşmeleri için İsviçre'de bulunan İsmet Paşa'ya ısmarlamıştı. İsmet Paşa, telgrafa cevap verirken nişan halkası için aldığı emrin kendisini bahtiyar ettiğini yazmıştı. Lozan'a giden bir grup delege, İsmet Paşa'dan nikâh haberini alınca okul çocuklarınınkini andıran bir heyecanla evlenecek çifte yüzükleri hediye olarak almıştı."

GELİNLE DAMADA TESLİM

İsmet Paşa, Lozan görüşmeleri kesintiye uğradığında İsviçre'den ayrıldı. Yanında İngiliz Daily Mail gazetesi muhabiri Ward Price vardı. 18 Şubat'ta Mustafa Kemal ile Latife Hanım Ankara'ya hareket etti. Eskişehir istasyonunda İsmet Paşa ve beraberindeki heyetle buluştular. 20 Şubat günü Ankaralıların sevinç gösterisiyle karşılandılar. Ward Price'ın Mustafa Kemal ile görüşmesi ve Latife Hanım ile sohbeti 26 Şubat günü gerçekleşti.

İpek Çalışlar, Price'ın, yüzük sahnesine de tanıklık ettiğini ve 'Extra Special Correspondent' adını taşıyan kitabında bunun hikâyesini yazdığını söylüyor: "Biz çay içerken, İsmet Paşa geldi. Lozan'dayken, Mustafa Kemal'in kendisine sipariş ettiği izdivaç yüzüklerini getirdi. Bu küçük yüzük, platindendi. Üzerine Türk harfleriyle 'Mustafa Kemal' kelimeleri kazınmıştı."

Çalışlar'a göreyse yüzüğün üzerine kazınan ibare "Gazi Mustafa K. 1339" şeklindeydi. Küçük olduğu belirtilen bu yüzük Latife için hazırlanmıştı.

PEMBE KÂĞIT İÇİNDE

Latife Hanım ile Mustafa Kemal 5 Ağustos 1925'te boşandı. Latife İzmir'deki aile evine döndü. Boşanma yazışmalarına dair müsveddesi bugüne ulaşan bir belgede karşılıklı iade edecekleri değerli eşya içinde yüzüklerin iadesi notu da göze çarpıyordu.

Atatürk'ün ölümünün ardından açılan kasasından "Gazi Mustafa K." yazılı bir nişan yüzüğü çıktı. Latife Hanım 1975'te vefat etti. Özel eşyaları tasnif edilirken kasasından çıkan ve içinde "Latife 1339" yazılı yüzük, Mustafa Kemal'in ona nikâh sırasında mehr-i muaccel olarak verdiği (kadın için bir mali güvence olarak verilen mal ya da para) on gümüş parayla birlikteydi. Latife çok değer verdiği bu hatıra yüzüğü pembe kâğıda sarıp bir mücevher kutusuna koymuş, kutuyu da tülbent bir muhafazada saklamıştı. Yıllarca Osmanlı Bankası Beyoğlu Şubesi'ndeki kasada kalan yüzük, Latife Hanım'ın sakladığı belgelerle birlikte 1977 yılında ailesi tarafından Türk Tarih Kurumu'na emanet edildi.

İpek ÖZBEY